

JAMES NAUGHTON, CZECH. AN ESSENTIAL GRAMMAR, London and New York: Routledge, 2005, 282 s.

Recenzovaná publikace je sice podle názvu gramatikou, ale u řady gramatických jevů James Naughton uvádí i jejich stylovou charakteristiku (*The Bible is a good place for finding examples of přechodníky. – Everyday spoken Czech tends to avoid passive constructions using participles /unlike English/*).

Protože měl autor snahu zpřístupnit českou gramatiku (v širokém smyslu) také začátečníkům studia tohoto náročného jazyka, rozhodl se (podle vlastních slov) soustředit především na základní jevy. Neznamená to však, že by jevům málo frekventovaným, knižním či substandardním nevěnoval pozornost. Jak uvedeme dále, gramatika může velmi dobře sloužit nejen studentům, kteří mají zájem o delší pobyt v České republice, a tedy potřebují základní orientaci a znalost jazyka pro potřeby každodenní komunikace, ale stejně tak lingvistům i překladatelům a tlumočnickům jakéhokoli typu komunikace.

Základním kritériem, jež J. Naughton uplatňuje, je maximální ohled na adresáty, tzn. požadavek přehlednosti a snadné orientace. Metajazykové pasáže jsou v angličtině, protože jsou určeny anglicky mluvícím studentům; základní terminologie je přesto uvedena ve dvou, příp. třech podobách – anglické, české a internacionální (třebaže počestně): např. *první pád – nominativ – nominative; shortening – krácení; the plural – plurál – množné číslo*. Autor tak usnadňuje studium těm, kdo mají (budou mít) k dispozici různé typy jazykových příruček (cvičebnice, slovníky, konverzace), v nichž může být uvedena terminologie jen jednoho původu.

Jednoduché orientaci slouží také rozdělení textu do několika graficky separovaných částí: na každé sudé (levé) straně jsou v šedém boxu marginálie s číslem a názvem kapitoly (*9 Syntax and conjunctions*) a na pravé straně ještě s parciální problematikou (*Word order*).

Hlavní text kapitol (např. *5 Pronouns*) je rovněž rozdělen na přehledné části se samostatnými názvy (např. *5.7.2 Colloquial relative co*), se stručnou a srozumitelnou explanací a řadou příkladů, které autor doplňuje překladem do obdobné variety angličtiny (např. *To je ten muž, co chodí denně do našeho parku. That's that man 'what' comes every day to our park.*). V případě složitějších jevů zařazuje shrnutí (*Summary*) problematiky – např. systému mluvnických rodů jmen.

Jak plyne z předchozího příkladu, J. Naughton nezůstává pouze na rovině neutrální spisovné češtiny. S ohledem na studenty, kteří potřebují také (nebo především) znalost běžně mluveného jazyka a nikoli jen komunikátů výlučně spisovných,

informuje rovněž o prostředcích substandardních, přesněji řečeno převážně obecně českých (*colloquial Czech; common Czech*): *Vono prší!*; *krásnej les*; *auta čekaly*; *mýt – mejt*. Jinde připojuje údaje o frekvenci použitých prostředků a/nebo upozorňuje na homonymní tvary (*In practice the form jeho occurs much more often as the possessive 'his': jeho kniha 'his book'*).

Autor tedy klade důraz na živý úzus, a proto uvádí i prostředky emocionálně zabarvené (např. *Mám strašně moc práce*; *ty kluku líná*). To však neznamená, že ignoruje prostředky knižní. Svědčí o tom např. části kapitoly 7 (*The verb*), které jsou věnovány přechodníkům (včetně přechodníku minulého: *Položiv dopis na stůl, vyšel z pokoje.*), kondicionálu minulému (*Byl bych /býval/ koupil nové auto.*), a dokonce předminulému času – plusquamperfektu (*Stalo se, jak byl král přikázal.*), který už v textech učebnic české gramatiky pro “domorodé” žáky i studenty zmiňován nebývá.

Nyní několik informací o kompozici: kniha obsahuje 10 kapitol. Po Úvodu (*Introduction*) následuje kapitola o výslovnosti a pravopisu s podkapitolou o substandardní varietě českého národního jazyka (tzn. především o obecné češtině). Následujících pět kapitol (3.–7.) se zabývá převážně ohebnými slovními druhy (*Podstatná jména, Přídavná jména a příslovce, Zájmena, Číslovky a Slovesa*). Důvod, proč jsou ve 4. kapitole společně vedle přídavných jmen vysvětlena také příslovce, je pragmatický, přesněji didaktický: příslovce jsou většinou odvozena od přídavných jmen, oba druhy kvalifikují jiná slova, a tak je jednodušší spojit navazující informace, přestože jsou ve stejné kapitole slovní druhy ohebný a neohebný.

Pro Čecha je nezvyklý také postup při prezentaci slovesných tříd, která počíná třídou 5. a postupuje retrogradně k třídě 1.

Kapitola 8. je věnována zároveň pádům a předložkám, což je opět diktováno hledisky didaktickými („spolu tvoří jednotku“). Sedm českých pádů bylo samozřejmě uvedeno už v kapitole 3. (*Nouns – Podstatná jména*), ale v kapitole 8 jsou znovu detailně uvedeny nejprve ve tvarech bezpředložkových a pak s příslušnými pádovými předložkami. Sled pádů se přizpůsobuje anglickým zvyklostem výuky cizích flexivních jazyků, a tak jsou spojeny pády, které mají stejnou formu (koncovky) – 1. a 4., 3. a 6.

9. kapitola pojednává o syntaxi a spojkách, tzn. o typech vět jednoduchých, souvětí, o slovosledu, interpunkci, řeči přímé a nepřímé.

10. kapitola informuje o české slovtvorbě (*Word formation*). J. Naughton v ní upozorňuje na samohláskové i souhláskové alternace, ke kterým v češtině při tvorbě slov dochází (např. *dům – domu*; *láska – laskavý*; *Praha – pražský*; *ulice – ulička*). Nejvíce prostoru má dle očekávání derivace (a to podle jednotlivých slo-

vních druhů); vedle sufixů českých jsou uvedeny i sufixy cizí (-ační, -ologie, -ismus/-izmus aj.), část kapitoly autor věnuje zdvojnásobinám (*okénko/okýnko*) i familiárním podobám jmen vlastních (např. *Slávek, Madla*).

Publikaci doplňuje rejstřík (*Index*) termínů anglických i českých (např. *consonant changes; negation; spisovná čeština; přechodníky*) a některých frekventovaných vyjadřovacích prostředků (*happen; whether/if; stejný; at; muset* atd.).

Recenzovaná monografie je přehlednou gramatikou současné češtiny. Její uspořádání neodpovídá ve všech částech tradičním českým gramatikám, protože je podřízeno logice osvojování cizího jazyka. Je tedy určena nejen pro informaci, ale především pro studium a hlavně pro praktické využití.

HANA SRPOVÁ